

niet verborgen, dat het historisch-materialisme een krachtige impuls ervan is. En tegenover de veelzins onbewezen beweringen van de voorstanders, doet Oldenburger krachtig de praktische consequenties en de onjuistheden van het drijven der nieuwe richting zien. Het doel mag de middelen niet heiligen, ook al is dat doel nog zoo schoon en aantrekkelijk. En de vrijzinnig-godsdienstige richtingen kunnen hun eischen niet baseeren op den Bijbel, tenzij zij Dezen naar de door hen vooropgestelde meening verdraaien. Hun humanistisch cultuur-ideaal mist elken band met de werkelijkheid. Sexueele losbandigheid staat voor de deur. Alle zedelijke en religieuze waarden van het leven dreigen in die sfeer, waarin de intieme omgang tusschen man en vrouw moedwillig en opzettelijk, nota bene op „moreele” gronden, wordt losgemaakt van iedere verantwoordelijkheid, zoodat de lust geen enkelen last met zich meebrengt, vernietigd te worden.

En zoo gaat de schrijver dan door. Het is niet waar, dat de vrouw bij de nieuwe geestesgesteldheid vrij wordt. Integendeel, zij dreigt slavin te worden van eigen en anderer hartstochten. Het is niet waar, dat het levensgeluk bevorderd wordt, als de vrouw absoluut vrij is in het bepalen van den tijd, waarop zij moeder zal worden. Het is niet waar, dat het geslachtelijk verkeer noodzakelijk is voor de gezondheid en het geluk van den mensch. Het is niet waar, dat er door de geboortebepaling een biologische verjonging van het menschelijk ras zal optreden en een gering aantal kinderen het geslacht zal verbeteren. Het is nog verre van bewezen, dat het gevaar voor overbevolking dreigt of dat het tijd wordt het Nieuw-Malthusianisme als middel daartegen in den arm te nemen. Het is niet waar, dat kleine gezinnen meer werk zullen verschaffen en betere waarborgen geven voor een behoorlijk levensbestaan. Het is niet waar, dat hogere loonen en kortere werkuren meerdere zekerheid voor geluk zullen geven. De voorbehoedmiddelen mogen de geslachtsziekten mischlen voorkomen, maar zij vernietigen de kracht van 't volksleven en 't zedelijk karakter van de persoonlijkheid. Als de vrouw 't recht heeft het moederschap te weigeren om het lijden te ontlopen, waarom heeft dan ook de man niet het recht om te weigeren zijn beroep uit te oefenen, daar hem in zijn werk minstens evenveel gevaren bedreigen als de vrouw bij haar moeder worden?

Men ziet hieruit, dat Oldenburger aan het Neo-Malthusianisme geen voet geeft. Hij betwist het overal zijn argumenten en tracht de onhoudbaarheid zijner stellingen aan te toonen. En oogen-schijnlijk aanvaardt hij geen enkele overweging, die de geboortebepaling, in welken vorm ook toegepast, zou wettigen. Men zou tenminste niet vermoeden, dat hij tenslotte toch nog een stuk van het leven in een uiterst hachelijk te verdedigen positie aan zijn tegenstanders overlaat, waarop zij niet zullen nalaten met alle kracht hun tegenaanval in te zetten. Maar daarover in één der volgende artikelen.

's Gravenhage.

Dr G. K. SCHOEP.

UIT DE HISTORIE

De „Haagsche vrienden” en de Afschelding.

V.

De Haagsche vrienden behoeven niet langer in spanning te verkeren omtrent den uitslag van het verhoor. Na een kleine veertien dagen schrijft Capadose aan zijn vriend: „Wat De Cock betreft, wij hebben hier ook (een) brief van hem: een geadresseerd aan Hogendorp, Van der Kemp, Molenaar en mij met copie van alle de stukken, die nu onlangs zijn gewisseld en zijn finale afzetting. Zonder eenigen twijfel is verregaande vijandschap, onrechtvaardige bejegening en schandelijke handelwijze aan den kant des Kerkbestuurs, maar de stukken die De Cock heeft ingeleverd zijn ook bedroevend van stijl, van omslag, van hevigheid en veroordeelende geest.

't Is iets bijzonder, het onderscheid tusschen de publieke stukken zoo die hij ingeleverd als die hij ter perse gesteld heeft, die ellendige brochures, die ik nu eens heb nagezien, maar daar ik mij waarlijk over schaam, en tusschen zijne private correspondentie.

Hij vroeg ons om raad, wat nu te doen. Hij moet nu, het enige wat hem nog overschiet, appeleren op de Synode en men zal hem nu ten minste concept-memorie doen toekomen: intusschen is die weduwe waar hij nu sedert die zaak hangende is met Gods volk van tijd tot tijd vergaderd is geweest, in de boete geslagen en hij zelve in de vrij wat bedragende kosten gecondemneert: hij adresseert zich nu aan de broederschap, maar uit zijn schrijven scheen het eenigszins, alsof hij meende, dat nu wellicht door de broeders zou voorzien worden in de boete van de weduwe, al zou die nu bij herhaling geschieden, zoo dikwerf hij daar met meer dan 20 zou vergaderen in 't vervolg; dat gevoelt gij licht dat ondoenlijk is, want het zou de grootste duperie zijn, maar bovendien is het mijns

oordeels ongepast om door zulke middelen een weg te willen doordringen, die God schijnt te willen sluiten, wellicht om het oordeel nog grooter te doen zijn. De Heere zal op Zijn tijd richten; en 't schandelijk onrecht, dat der gemeente van Ulrum bovenal ook aangedaan wordt, die geheel met De Cock is ingenomen en nu zoo wederrechtelijk van zijne prediking beroofd is en noodzaak is eene valsche verkondiging in de plaats te hooren, schreeuwt wraak tot God. Hij zal opstaan.”

Capadose onderstreept met drie strepen, dat Hij, gelijk ook onderstreept is: De Heere zal op Zijn tijd richten.

Daar begint teekening te komen in 't beeld. De Cock oefent zich in 't zien op het gebod voor het heden. Blind is hij in wat komen zal! De toekomst is des Heeren!

...

Capadose's oordeel over Scholte's pers-werk is gunstiger! Hij acht het „stukje van Scholte uittennend tot opwekking en verlevendiging geschikt en was hem ten zegen, die Mozes' onthoezing met een hartelijk Ja en Amen moest besluiten”. „Groet hem voor mij en dank hem voor het in 't licht zenden van dit stukje, zoo hij zich nog mijner herinnert, want o!... doch hiervan geen woord meer. Ik heb zijn broeder naar Jezus zien gaan en hij heeft den mijnen dood gezien, toen zijn ziel reeds bij Jezus was en eenmaal zullen wij beide de onzen daar wedervinden. O, groote genade!”

...

Ongeveer een maand na deze pathetische uitroepen, verschijnt in de correspondentie, voor het eerst de droeve en zoo onsympathieke figuur van Biggkerke's geruchtmakenden predikant. Aan Da Costa wordt medegedeeld, dat Molenaar verleden week uit Middelburg is terug gekomen, waar hij voor opgepropte kerken een en andermaal moet gepredikt hebben; hij heeft ondertusschen allernaarste berichten medegebracht wegens het gedrag en de prediking van Ds van Rhee: ijselijk zou het zijn, indien het waar zou zijn: doch Capadose kan het niet gelooven, want Molenaar neemt al zeer lichtvaardig beschuldigingen tegen collega's aan. Hij (van Rhee) zou niet meer of minder dan aan het crimen nefandum schuldig zijn en onbeschaamd en onbelamende van den kansel. Aan Da Costa wordt dan gevraagd, of deze daar ook iets van heeft vernomen. 't Lijkt hem onmogelijk, dat „onze Scholte” dan zoo vereenigd met hem zoude zijn. Omtrent De Cock deelt Capadose verder mede, dat van dezen wordt gezegd: „dat zijn afzetting door de Synode bekrachtigd” is en dat hij een werkje moet hebben uitgegeven „behelzende eenige brieven die hij van Gods volk heeft ontvangen”.

...

Capadose is wel de toevlucht van velen in den lande; tegen midden Juli ontving hij „uit Groningerland (uit Nieuwe Stads kanaal) een zeer lieve brief van een Schoolmeester ter geleide van een zeer goed gesteld request aan de Synode, onder teekend door 70 leden der gemeente aldaar, met zeer veel vrijheid en gematigdheid de Synode afvragende, in welken zin zij nu verklaart, dat de woorden van het formulier ter onderteekening voor de Candidaten Theol. moeten verstaan worden.” Capadose deed er een omslag om en liet het bij Dermout, den secretaris der synode aanreiken. „Zij hebben”, zoo vervolgt hij, „naar ik verneem, de handen vol werks. Ik hoor, dat de zaak van De Cock beslist is, namelijk de cassatie van het vonnis van het Provinciaal Bestuur, dat eene volkomene defectie van 't leeraarsambt heeft uitgesproken, 't welk dan nu weer door eene suppressie van twee jaren zou vervangen worden, maar onder zulke conditiën als waarin De Cock zeker niet zal treden. Echter is alles nog maar gerucht, indien ik er iets stelligs van weet, dan hoop ik u te schrijven, hetwelk, zoo ik hoop, zeer spoedig zal kunnen geschieden.”

In dezen zelfden brief vraagt hij wat Da Costa wel van 't werk van Groen zegt; hij heeft geen exemplaar ontvangen, hoewel hij hem zoo dikwerf het een en ander heeft toegezonden: doch niet sedert hij in Den Haag woont en Groen gedeclareerd heeft hem niet te kunnen zien. Het bedroeft Capadose, dat deze hun namen zoo opzettelijk schijnt te vermijden. Dan voegt de vrome man er aan toe: „Evenwel ik ben ontevreden over mij zelve, dat ik die opmerking gemaakt heb: want het hart is arglistig en hoewel de zaak waar is van den kant van Groen, zoo ben ik echter bevreesd, dat de oorsprong en bron mijner opmerking wederom dien zielverwoestenden hoogmoed verraadt, die bij soortgelijke gelegenheden lelijk uit de mouw komt kijken. Och, Heere, Heere, zijt mij arme zondaar genadig, dat zal toch wel, is het harte wel gestemd, onze laatste verzuchting ieder avond, onze laatste bede, aan den laatsten avond onzes levens bij de insluimering zijn moeten! Neen! Gode zij dank, meer behoeven wij ook niet, dan die genade, die ook een Paulus genoeg moest zijn!”

Merkwaardige woorden volgen dan onmiddellijk: „Hoe liefderijk en juist spreekt hij over de Roomschen, wellicht wat al te gunstig, althands

DE PERSSCHOUWING

Groote classes.

Ds J. D. Boerkool schrijft in „Watergraafsmeersche Kerkbode”:

Niet altijd gaan die twee samen: groot en actief. Hoe grooter een vergadering is, tenminste als men bijeenkomt, niet om enkel te luisteren, maar om te handelen, des te stroever gaan de zaken er gewoonlijk. Ieder wil zijn woordje meespreken; men komt er niet uit; de kwesties in geding worden commissoriaal gemaakt; en als er dan iets van terecht komt, dan heeft de zaak, waar het over liep, vaak veel van zijn actualiteit verloren.

Het commissoriaal maken van een zaak is in ons gereformeerde leven soms óók wel een zwakhedensteeken. Het ergste zwakhedensteeken is wel, dat men zijn zwakheden verbergen wil. Want deze wil is zelf de groot-

in mijne oogen, daar hij ook de neologische verbastering onder de R(oomsch) C(atholiek) niet genoeg verondersteld!”

Neen, De Cock zal niet zoo liefderijk over de Roomschen spreken, doch ik meene: wel juist!

Met een pas verschenen werkje van Prof. Heringa schijnt men in Den Haag toen nog al zijn „opgelopen”; en in 't begin ging Capadose mede, maar nu hij het nagenoeg uit heeft, ziet hij „een vossestaart uit het schapenvacht komen”. Nog eens komt hij op van Rhee terug: Da Costa heeft niet op zijn desbetreffende vraag geantwoord.

...

Bij den doop van zijn tweeden zoon zit hij een weinig in de klem. Hij wenscht dat de leeraar, die het kind zal doopen, „de oude en tol den aart eens Sacraments behorende toepassende woordvoering zal bezigen, doch daar men dat in Den Haag volstrekt niet kan weten vóór den dag des doops, zal hij dus waarschijnlijk Molenaar moeten vragen te doopen, hetgeen hij anders niet zou gedaan hebben, daar hij den zegen der Sacramenten niet zou willen den schijn geven van afhankelijk te maken van een predikant.” Van Hogendorp heeft zijn kind door Secretan laten doopen, daar Molenaar niet in de stad was, en hij de bezwaren van Capadose deelt. Welke die dan zijn boezemt ons het hoogste belang in. Immers heel de beweging tegen De Cock is begonnen onder het voorwendsel, dat deze inzake de doopsbediening aan kinderen uit andere gemeenten zich had schuldig gemaakt aan een strafbaar feit; ook had De Cock zich namens den kerkeraad van Ulrum tot Molenaar gewend om advies hoe te handelen, daar doopouders hem gevraagd hadden, hun kind dit Sacrament te bedienen. Wij luisteren naar Capadose: „Het is weer menschelijke wijsheid in plaats der goddelijke, die die verandering heeft ingevoerd: men zegt, het is dwaas, een kind, dat niet verstaan kan aan te spreken: en ik werd nog onlangs bijzonder bepaald bij het loflied van Zacharias, die juist bij gelegenheid der naamgeving van zijn kind het onmiddlijk aanspreekt en door den profetischen geest zijn toekomstig lot openbaart”.

Met uitzondering van Molenaar en Secretan hadden de Haagsche predikanten de gewoonte aldus te spreken bij den Doop: Ik doop u Izaak enz. Capadose heeft daar ernstig bezwaar tegen. Geen wonder!

Terloops hooren wij dat Krummacher en Hengstenberg zeer tegen het Separatisme zijn, hetgeen hem zeer verheugt, en tevens dat hij Ds de Bruijn van Balk met genoegen heeft gehoord. Hij doet Da Costa verslag van thema en verdeling, en geeft in het kort den inhoud der deelen weer; de verdeling der vier hoofddeelen elk weer in drie onderdeelen beviel hem niet erg omdat zij „wat stijfheid ademde, echter in de behandeling was hij gewichtig en door Gods genade getrouw”. De hoofdwaarheden had hij zeer duidelijk in zijn preek ontwikkeld, zoo deed hem intusschen „alles zien, dat er niets gevaarlijks in is, zoo men maar niet gaat drijven en juist dit kenmerkt de Kohlbruggianen, en zelfs, in een zeker derden echter, den waardigen Krummacher.

Er komt steeds meer teekening in het beeld!

Ook kan men merken, dat hij blij is, Groen ontmoet te hebben. Hij schrijft: „met genoegen zag ik en sprak ik Groen bij De Clercq, hij was bijzonder hartelijk en ongenueerd”.

De kring der vrienden heeft een aanwinst gemaakt door de verhuizing van De Clercq naar Den Haag.

Met het tweede deel van Van der Feens geschrift tegen de vijf Amsterdamsche dominees blijkt hij wel ingenomen, „al is het dan ook hier en daar wat erg uitpluizen en fitten.” Ook heeft hij vernomen, dat het met het werkje, dat van Ds le Roy is uitgekomen more solito, ouder gewoonte, ja en neen is. In een postscriptum bestelt hij in 't bijzonder de groete aan Van Hall, dien hij met zijn voorgenomen huwelijk met Suze van Scheerbeek van harte gelukwenscht. Straks zal ook dit edele paar verhuizen naar Den Haag, doch als Afgescheidenen.

G. KEIZER.

ste zwakheden aangant, — zaak dóór-ho vergaderinge dat men vry men een voo steller en hel lant, dat de is. Overigens held van w zijn eigen be

Toen on Goosche k er vaak b niet vruch

Er zijn al Maar n goed is ook.

Soms echt En dat op Zoo brenge die de kwes

satie zoo werk gaan. gelijk de he sche Kerkbo

NO

Vrijdag Evange de randge missie van Het pro a. Het

curaus, schijnen n leiding in wordt geg

b. Vijf i Andel: denis, e

c. Vijf i telling, Ingwersen lingen op

d. Tien tietoes proeftoesp stein en N

e. Vijf i huisbez f. Zever

sectari g. Acht hoofdp arbeid, on

De kost zal duren geheelen mogelijke doen insel deel f2.50

Inschrij schieden gracht 56

Worde schen tot in onze

Er is een geen goed maar zendel daárvor ee

Zoo ook l iets van het goedwillend geschieden.

maar had e was, dat i ontwikkelde kelde ongele kerk. Het c

seltje uit ee lang niet h

Als de E spreken laa Hulde aa

In „Het 2 lezer;

B. te B lezing ov Irak. E dat er ee Deze moe hoog gen er in de moeten, l

hun lanc er in nog niet opve herstel v ik het. E

De redac

Wij ha Babel als